

Január 2. Jézus nevenapja

(Más liturgikus hagyomány szerint újév és vízkereszt közé eső vasárnap. A református egyház újév napján ünnepli.)

Szent Bernát szerint Jézus neve „szájunkban édes méz, füleinkben bájos ének, szívünkben öröm és vígság”.

A név hatalmából adódó tisztelet vezette a minoritákat, hogy bár a névadás is a körülméletéskor történt, Jézus nevének külön ünnepet szerezzenek. VII. Kelemen pápa 1530 február 25-én megengedte az ünnepet (ekkor még január 14-i dátummal), majd XIII. Ince 1721-ben a vízkereszt utáni második vasárnapra téve az egész Egyházra kiterjesztette, s végül 1913 október 23. óta a január 2. és 5. közötti vasárnapon ünnepeljük, ha nincs e két dátum között vasárnap, akkor január 2-án.

A régimódi katolikus magyarok legáltalánosabb archaikus köszönési módja: „*Dicsértessék a Jézus Krisztus!*” Ez a köszönési mód másutt, Európában nem általános, csupán szomszédainknál, föltehetően magyar hatásra található meg. Régen, ha munkába fogtak, útra indultak, Jézus nevével fohászkodtak.

Kapisztrán szent János monogramot (természetesen Jézusét) festett azokra a zászlókra, amelyek alatt Nándorfehérvárnál legyőzik a törököt (1456). Lendvavásárban azt tartják, ha Jézus nevenapján hideg van, az állatok megszólalnak, s a hites ember érti „*beszédüket*”. Déli tájainkon ezen a napon fogadtak cselédeket, hogy Jézus neve-áldásával köttessék a szolgálat. A Szentírásban Jézus maga mondja: „*Mert az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.*” (Mt.20,28, hasonlóképp: Mk.10,45; más szavakkal: Lk.22,27); másalkalommal így tanít: „*Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük.*” (Mt.18,20) – vagyis a szolgálat és a név, a Jézus nevében való szolgálat gyönyörű egybecsengését mutatja e szokás.

Valamennyiünknek a Teremtő Úr szolgájának kell lenni, erre Jézus az apostolokat is figyelmezteti. Már tudhatom, hogy karácsonyon Ő született meg, a Világ Világossága; Jánossal tudom, hogy Ő az Ige; s íme immár néven is tudom szólítani, személyes kapcsolatom lehet vele. Kapcsolatom Vele, a mindenek fölött valóval, a mégis bennem (is) létezővel személyes lett, meghitt. A régiek úgy tartották, hogy az embernek azért a név, hogy Isten meg tudja szólítani; nevemet tudja mondani, ki tudjon mondani engem ha hív, s én, a „*névvel-egy*” tudjam – nekem szólt a hívás. A név oda- és visszaható: Őt énhozzám és engem Őhozzá kötő.

Jézus nevenapja arra emlékeztet, hogy én is meg tudom szólítani Istent, nevén tudom nevezni, közvetlen, személyes kapcsolatba léphetek vele Jézus szent neve által.

A XX. század elején még Szeged környékén énekelték az alábbi verses imádságot halottnál virrasztás, tor alkalmával, vagy lefekvés előtt:

*„Dicsértessék Jézus este lefektünkben,
Dicsértessék Jézus reggel fölkelünkben,
Dicsértessék Jézus jártunkban-keltünkben.
Legyen szánkban és szívünkben Jézus Krisztus neve
Mindörökké, ámen.”*

Jézus nevééről írja Pázmány Péter: „*Ha a világ inségei között szomorúság fojtogatja szivedet, semmivel inkább nem vigasztaltatik, mintha Jézust szivedben és szájadban forgatod. Ha büneidnek sokasága és sulyos undoksága lenyom és kétségbe akar ejteni: jusson eszedbe, hogy Jézusod vagy, oly szabadítód, a ki bírád és szószólód, s mindjárt megbátorodol. Ha a harag gerjeszt; ha a kevélység fölragad; ha a testi kívánságok édesgetnek; ha a restség tartoztat; ha egyéb vétkeid izgatnak: jusson eszedbe Jézus, és minden vétkes indulat megnyihődik. Mert ha megemlékezel tökéletes erkölcsének példáiról, szent vére váltságának*

nagy voltáról és éretted való sok fáradságáról: mint vízzel a tűz, úgy ez emlékezettel elalszik minden gonosz indulat. Azért minden kincse, minden orvossága, minden lelki vigasztalása a keresztény embernek Jézus nevének e kisdéd szelenczéjébe rekesztetett.” (Pázmány Péter: I. Prédikáció Kiskarácsony napjára.)

Szent Pál pedig így int a Kolosszebeliekhez írott levelében: „Mindent, valamit cselekszettek, akár beszéd, akár munka legyen az, mindent az Úr Jézus szent nevében cselekedjétek.” (Kol.3, 17).

6. Vízkereszt

(Vízkereszt, Háromkirályok, Krisztus megjelenése; Jézus megkeresztelésének ünnepe. 1092-ben, a szabolcsi zsinat idején Nyugaton még nincsen vízszentelés, csak nálunk magyaroknál.)

Az ünnep sokrétűségét és többféle megnevezését az adja, hogy Krisztus háromféleképpen mutatta meg magát e napon: a napkeleti bölcseket csillag által hívta magához (Mt.2,1-12); a zsidókat megkeresztelkedésekor az Atya szózatával („*Íme az én szerelmetes Fiam, akiben kedvem telik*” (Mt.3,17)); az apostoloknak pedig ő maga adott élőszóban meghívást követésére a kánai menyegzőn első nyilvános csodájával (Jn.2,1-11). A hagyomány szerint más és más évben, de mindhárom esemény ugyanezen napon történt. E három megjelenés miatt az ünnep neve Epiphania, magyarul Krisztus megjelentetése ünnepe; azonfelül a napkeleti bölcsek (mágusok) imádása miatt neveztetik Háromkirályoknak is; Jézusnak a Jordánban való keresztelkedése és az e napon sokhelyütt végzett vízszentelés okán pedig Vízkereszt napjának is mondatik.

Epiphania, avagy az „*Úr megjelenésének*” ünnepének első nyomai szent Fülöp püspök passiójából származnak, 304 körül. Hamar népszerű lesz keleten és Nyugaton egyaránt. 361 ben Vienne-ben még az egyébként hitehagyott Juliánus császár sem mer elmaradni a szentmiséről. Afrikában szent Ágoston idején honosodik meg.

Míg Keleten először Urunk megkeresztelkedését, Nyugaton először a háromkirályokat ünneplik. A nyugati Egyház később sok ünnepet sorolt e napra, így a kánai menyegzőt éppúgy, mint a csodálatos kenyérszaporítást vagy Lázár föltámasztását.

A háromkirályok egyes hagyomány szerint hol ketten, négyen, vagy éppen tizenketten voltak; hármasságuk a három ajándék kapcsán állapotott meg, mondván: az arany Krisztus királyságát, a tömjén főpapságát, a mirrha pedig temetését jelképezi (más értelemben az arany a királynak, a tömjén az Istennek, a mirrha az embernek szól). A XI. századi Beda Venerabilis említi őket először Gáspár, Menyhért és Boldizsár néven (jóllehet más forrás szerint korábban is e néven tisztelték őket). A jámbor legenda szerint Tamás apostol keresztelte meg őket.

A háromkirályok mellett a vízzel való keresztelés ezen ünnep másik „*névadója*”: „*Jézus Galileából Jánoshoz jött a Jordán mellé. János pedig tiltja vala őt, mondván: „Nekem kell tőled megkereszteltetnem, és te jössz hozzám?” Felelvén pedig Jézus, monda neki: „Hadd el, mert így illik betöltenünk minden igazságot.” Akkor ráhagyta. Megkereszteltetvén pedig mindjárt feljöve a vízből, és íme az egek megnyilatkoznak; és látá Isten lelkét alászállani, mintegy galambot, s rászállni. És íme szózat lőn a mennyből: „Íme az én szerelmetes Fiam, kiben kedvem telik.” (Mt.3,13-17.)*

Jézus itt is alázatra tanít: Jánosnak van szüksége az Ő keresztségére, Jézus mégis példát mutat: amint az új törvényre (szövetségre) is úgy nevel, hogy maga a régít megtartja, úgy a keresztséget is úgy szerzi, hogy abban maga jár elöl, jóllehet ő maga nem szorul rá.

Krisztus a Jordánban megkeresztelkedvén, megmerülve a vízben megszenteli azt, áldottá teszi – tartja a hagyomány, de nemcsak a Jordánt szenteli meg ezzel, hanem minden „*földi vizeket*” (elsőként, Jézus születésekor a mélység vizei, a kút vizei váltak „*aranyossá*”; újévkor a források vize szentelődik meg – a falusi lányok korán igyekeztek, hogy ebben mossák

meg arcukat, s egész évben szépek legyenek és a betegség távol maradjon tőlük; vízkeresztkor pedig a föld valahány vize megszenteltté válik – tartották).

A görögkeletiek előestéjén éjfélkor indulnak útnak, s megáldják a (folyó)vizet és abban háromszor alámerülnek. Néhol keresztet dobnak a vízbe, amit úszva hoznak ki. De nemcsak ember merítkezik, hanem állatokat és képeket is belemerítenek az „áldott” vízbe. Nyugaton lassan terjedt vízkereszt ünnepe, Németországban a XV. században találkozunk először ezzel a szokással (az 1499. évi breszlai agenda /szertartáskönyv/szerint az ilyen „szenteltvíz” foganatos dögvész, méreg, kígyó, béka és mérges férgek ellen embernek és állatnak egyaránt).

Krisztus már születésével, majd megkeresztelésével, de különösen első nyilvános csodájával is a követésre hív: *„A harmadik napon menyegző volt a galileai Kánában, és ott volt Jézus anyja. Meghívták Jézust és tanítványait is a menyegzőre. Amikor elfogyott a bor, Jézus anyja így szólt hozzá: Nincs boruk. Mire Jézus azt mondta: Vajon énám tartozik ez, vagy terád, asszony? Nem jött még el az én óráim. Anyja így szólt a szolgálkhoz: Bármit mond nektek, tegyétek meg! Volt ott hat köveder a zsidók tisztálkodási rendje szerint, amelyekbe egyenként két vagy három metréta fért. Jézus így szólt hozzájuk: Töltsétek meg a vedreket vízzel! És megtöltötték színiültig. Majd ezt mondta nekik: Most merítsetek, és vigyetek a násznagynak! Ők pedig vittek. Amikor a násznagy megízlelte a vizet, amely borrá lett, mivel nem tudta, honnan van, csak a szolgálk tudták, akik a vizet merítették, odahívta a vőlegényt, és így szólt hozzá: Minden ember a jó bort kínálja először, és amikor megittasodtak, akkor a silányabbat: te pedig mostanáig tartogattad a jó bort. Ezt tette Jézus első jelként a galileai Kánában, így jelentette ki dicsőségét, és tanítványai hittek benne. Ezután lement Kapernaumba anyjával, testvéreivel és tanítványaival együtt, és ott maradtak néhány napig.”* (Jn.21-12)

Krisztus ezáltal is alázatra tanít: ugyanis nem neki van szüksége a vendégseregbe, hanem azoknak Órá, és mindannyiunknak: Krisztusra, a Megváltóra; ám Ő elmegy a vendégségbe és értük még csodát is tesz: a vizet borrá változtatja. Példát ad azzal is, hogy Édesanyja közbenjárására tesz csodát és ad bőséget a szűköldőknek, ezzel is biztatva minket, hogy Máriához, égi Édesanyánkhöz bátran folyamodjunk kéréseinkkel, hogy Ő kérje érettünk szent Fiát. De buzdít arra is, hogy neki engedelmes szolgálói legyünk, s így bőséges lesz jutalmunk is: hiszen az Írás szerint *„anyja így szólt a szolgálkhoz: Bármit mond nektek, tegyétek meg!”* s a szolgálk Jézusra hallgatva teszik dolgukat, és ezáltal lesznek részesei a csodának.

A néphagyományban a háromkirályok a karácsonyi ünnepkör zárónapja, e nappal kezdődik a farsang. Dele és estje a víg lakmározás és vendégeskedés alkalma volt. Esti harangszó után kántálás, csillag-, vagy háromkirályok-járás tette elevenné a falut. A háromkirályok összezárt kiugratós csillagot vittek magukkal, s a köszöntés alatt a középső király, mintegy cselekvésre ösztönözve, zártságából ugratta ki a csillagot. Rákospalotán a legények libasorban, egymás gubájának csücskébe kapaszkodva, táncolva járták végig az utcákat. Az ország keleti és déli részein, végein, templomi zászlókkal, imádkozva, alkalmi énekekkel a patakhoz vonultak, amelynek ezen a napon aranyossá változott a vize (Jézus minden esztendőben megmerül a Jordán vizében, s egyben minden más vízben is megmerül, megáldva ezzel az összes vizeket – tartották). Néhol a betegek, különösen a kelésesek meg is fürödtek a patakban; ez – egyebek között – Marosvásárhelyen és Pakson napjainkban is megtörténik! Másutt azonban csak otthon mosdottak meg a hazavitt Jézus-áldotta vízben.

A katolikusoknál a víz-, só-, kréta-, és házszentelés napja volt. A szentelt vízzel viharos időben a házat hintették meg, gyermek első fürdővizébe került, s a beteg halántékát mosogatták vele; a szentelt krétával a házigazda G.M.B.-t, Gáspár, Menyhért, Boldizsár kezdőbetűit rajzolta az ajtó szemöldökfájára, vagy gonoszúzó napokon ezzel húzott keresztet az ajtóra; a söt egyebek között keresztelő-pólyába kötötték, beteg állat eledelébe tették, de a „boldogasszony ágya” lepedője csücskébe is került belőle.

E nap időjárásával a tél hosszára, a nyár esős vagy száraz voltára, s így a termésre ad előjelet.

Vízkereszt napján már érzékelhetően több a cselekvésre ösztönző világosság körülöttünk és bennünk is, és amikor a Jézust megidéző áldott Nap aranyossá teszi a vizeket (Jézus merül meg a földi Mindenek örök Jordánjában!) akkor a vizek fölébrednek, alkalmassá válnak arra, hogy majdan az áldozat-adta újjászületésnek anyja, ágya, alapja legyenek.